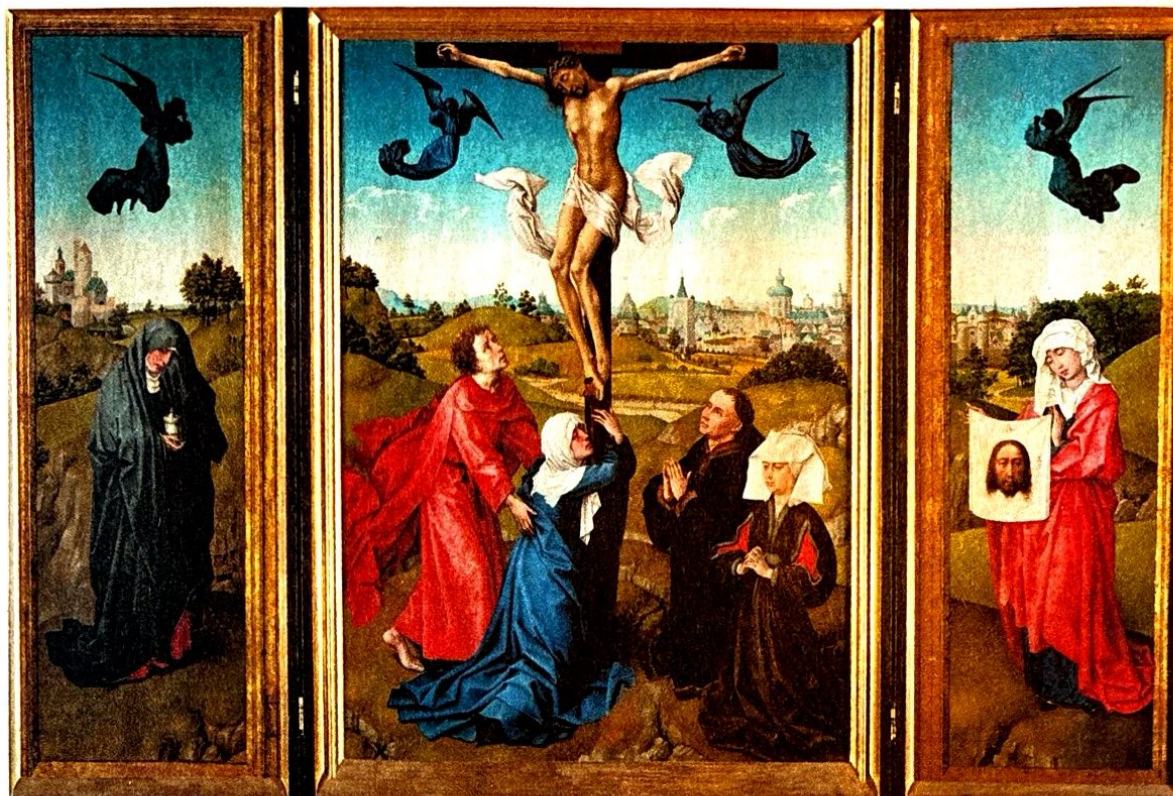

Sterven in schoonheid

Rogier van
der Weyden,
Kruizigingstriptiek,
1445

Haydn vond het knap lastig om de kruiszinnen van de **verlosser** op muziek te zetten, maar het resultaat bleek een meesterwerk.

Zaterdagmatinee

► NPO KLASSIEK, 14.00-17.00 UUR

ER bestaan vier behoorlijk verschillende versies van *Die sieben letzten Worte unseres Erlösers am Kreuze* van Joseph Haydn die alle vier door hem zijn gemaakt, gedoopt of goedgekeurd. De vier versies zijn voor orkest, orkest en koor, strijkkwartet, en piano. Maar voor we verder gaan, moeten twee eventuele misverstanden uit de weg genomen worden. Luisteraars die meer op het Engels geïntereerd zijn, kennen deze compositie als *The Seven Last Words of Jesus Christ*, en ook wij spreken van de 'laatste zeven woorden'. Het verwarrende is dat

Haydn geen zeven woorden op muziek heeft gezet maar zeven zinnen. Het zijn de laatste zinnen die Jezus sprak aan het kruis, opgetekend in de verschillende evangeliën van Marcus, Lucas, Mattheüs en Johannes. Wie goed Duits spreekt, had dat allang begrepen (*Worte* betekent 'uitspraken'; *Wörter* 'woorden'). En Nederlandse dominees noemen de tien geboden ook wel de tien woorden. Het tweede misverstand zit in de status van de opdrachtgever. Haydn had het over een bisschop, maar mensen die er verstand van hebben noemen José Saenz de Santamaría, markies van Valde-Inigo een priester, al zou een bisschop zich niet voor zo'n naam hoeven schamen. Haydn componeerde het werk in 1786 voor een vastenritueel in de kathedraal van Cádiz. Na een muzikale inleiding besteede de priester met de fraaie naam de kansel, droeg het eerste van de

zeven zogenoemde kruiswoorden voor en legde de gelovigen uit wat je er over kon denken en voelen. Terwijl de priester na zijn bespiegeling de kansel afdaalde en voor het altaar knielde klonk gedragen orkestmuziek. Voor alle zeven kruiswoorden werd hetzelfde stramien aangehouden. Bij wijze van slot componeerde Haydn een razende finale waarin hij de aarde op haar grondvesten doet schudden. Een overdonderend effect na vijftig minuten veelal langzame muziek.

Haydn vertelde een biograaf dat het een van de moeilijkste opdrachten uit zijn leven was geweest om zeven langzame delen te verzinnen die de luisteraars niet zouden vervelen en bovendien alle gevoelens moesten opwekken die overeenkwamen met de door de stervende verlosser uitgesproken woorden. Ga er maar aan staan om het heel bijzondere gevoelens te opwekken bij 'Mijn God,

waarom hebt u mij verlaten?', of 'Ik heb dorst', of 'Het is volbracht'. De orkestcompositie verspreidde zich door Europa zoals alleen meesterwerken dat kunnen en tien jaar later bedacht de Oostenrijkse componist Joseph Frieberth dat ze nog overtuigender zou zijn met een koor erbij dat de kruiszinnen en bespiegelingen zou zingen. Haydn hoorde Frieberth's versie, besloot dat hij het zelf beter kon en maakte zijn eigen arrangement. En omdat Haydn behalve een groot componist ook een zakenman was, bracht hij nog twee kleinschalige versies in omloop, geschikt voor huiselijk gebruik. Zelf zette hij de muziek om voor strijkkwartet en met zijn goedkeuring verscheen er een anonieme pianobewerking. De orkestversie is vanmiddag op NPO Klassiek te horen. Het orkest is Ensemble Resonanz, het woord wordt toevertrouwd aan Gijs Scholten van Aschat.

MARTIN J. A.J.